СТАНИСЛАВ ЛЕМ
СЪЩЕСТВУВАТЕ ЛИ ВИЕ, МИСТЪР ДЖОНС?

Превод от руски: Цвета Пеева, 1963

chitanka.info

СЪДИЯТА: Съдът пристъпва към разглеждане на делото, заведено от „Кибернетико къмпани“ срещу Хари Джонс. Страните явили ли са се?

АДВОКАТЪТ: Да, господни съдия.

СЪДИЯТА: Вие сте повереник на…?

АДВОКАТЪТ: Аз съм юрисконсулт на фирмата „Кибернетико къмпани“, господин съдия.

СЪДИЯТА: А къде е ответникът?

ДЖОНС: Тук съм, господин съдия.

СЪДИЯТА: Бихте ли разказали биографията си?

ДЖОНС: С удоволствие, господин съдия. Наричам се Хари Джонс, роден съм на шести април хиляда деветстотин и седемнадесета година в Ню Йорк.

АДВОКАТЪТ: Във връзка с делото, господин съдия. Ответникът лъже: той въобще не се е родил.

ДЖОНС: Моля ви се, ето удостоверението ми за раждане. А в залата присъствува и брат ми, който…

АДВОКАТЪТ: Това удостоверение за раждане не е ваше, а споменатото лице не ви е брат.

ДЖОНС: А чий е тогава? Да не би да е ваш?

СЪДИЯТА: Дръжте се по-спокойно. Господин юрисконсулт, една минутка. И тъй, мистер Джонс?

ДЖОНС: Баща ми, Лексингтън Джонс, царство му небесно, беше собственик на авторемонтна работилница и от него аз наследих страстта към автомобилизма. Когато навърших седемнадесет години, а първи път взех участие в автомобилни надбягвания. Оттогава осемдесет и седем пъти съм стартирал като професионалист, шестнадесет пъти заемах първото място, двадесет и един пъти — второто…

СЪДИЯТА: Благодаря ви, но тези подробности нямат отношение към делото.

ДЖОНС: … три златни купи, три златни купи…

СЪДИЯТА: Вече казах: благодаря.

ДЖОНС: И сребърен венец.

ПРЕДСЕДАТЕЛЯТ НА „КИБЕРНЕТИКС КЪМПАНИ“ ДОНОВАН: Чувате ли, той вече засече!

ДЖОНС: Ще има много да чакате.

СЪДИЯТА: Успокойте се! Имате ли адвокат?

ДЖОНС: Не, сам ще се защищавам. Делото ми е чисто като сълза.

СЪДИЯТА: Известни ли ви са претенциите, предявени срещу вас от „Кибернетикс къмпани?“

ДЖОНС: Известни ми са. Аз съм жертва на безчестни машинации на подли акули…

СЪДИЯТА: Благодаря ви. Господин юрисконсулт Дженкинс, бихте ли изложили на съда същността на иска?

АДВОКАТЪТ: Да, господин съдия. Преди две години при автомобилното надбягване при Чикаго с ответника се случи нещастие и той загуби единия си крак. Тогава той се обърна към нашата фирма. Както ви е известно, „Кибернетикс къмпани“ произвежда ръчни и крачни протези, изкуствени бъбреци, сърца и други заместващи устройства. Ответникът получи на изплащане протеза на ляв крак и заплати първата вноска. След четири месеца той отново се обърна към нас и този път си поръча две ръчни протези, протеза на гръден кош и на шия.

ДЖОНС: Глупости! Шията — през пролетта, след надбягванията в планините.

СЪДИЯТА: Моля не прекъсвайте.

АДВОКАТЪТ: След тази втора поръчка дългът на ответника към фирмата достигна две хиляди деветстотин шестдесет и седем долара. Пет месеца по-късно към нас се обърна от името на ответника брат му. Ответникът тогава се намираше в болницата Монте-Роза край Ню Йорк. В изпълнение на новата поръчка фирмата постави на ответника срещу внесено капаро редица протези, подробният опис на които е приложен към делото. Моля обърнете внимание, там е посочен електронен мозък марка „Гениак“ — на стойност двадесет и шест хиляди и петстотин долара, с който бе заменено едното полукълбо от главния мозък на ответника. Обръщам вниманието на уважаемия съд върху факта, че ответникът си поръча луксозен модел „Гениак“, със стоманени лампи, със специална апаратура за цветни сънища, с филтър, отстраняващ неприятностите и със заглушител на огорченията, макар че всичко това явно надвишаваше финансовите му възможности.

ДЖОНС: Вие, разбира се, бихте искали сега да се влача с вашия долнокачествен сериен мозък!

СЪДИЯТА: По-спокойно, господа, по-спокойно!

АДВОКАТЪТ: За това, че ответникът е действувал съзнателно със злостен умисъл, без да има намерение да заплати на фирмата получените части, свидетелствува също така и фактът, че той си поръча при нас не обикновена ръчна протеза, а специална, с монтиран в нея швейцарски часовник с осемнадесет камъка марка „Шафхаузен“. Когато дългът на ответника достигна двадесет и девет хиляди осемстотин шестдесет и три долара, ние заведохме иск за връщане на всички получени от ответника протези. Но щатският съд отхвърли иска ни, като се мотивира, че ако се изземат от ответника протезите, това би означавало да се прекрати по-нататъшното му съществуване, тъй като по това време от предишния мистер Джонс беше останало само едното полукълбо на главния му мозък.

ДЖОНС: Как така от „предишния Джонс“?! На тебе, канцеларски плъх, фирмата да не би да ти плаща премии за измисляне на прякори?

СЪДИЯТА: Успокойте се, мистер Джонс, ако продължавате да оскърбявате ищеца, ще бъда принуден да ви глобя.

ДЖОНС: Не аз, а той ме оскърбява!

АДВОКАТЪТ: И ето, ответникът — затънал до гуша в дългове и съставен от главата до краката от протези на „Кибернетикс къмпани“, публично хули изделията на нашата фирма, която е проявявала към него толкова съчувствие и е изпълнявала незабавно всички негови поръчки. Но това не му попречи след три месеца отново да се обърне към нас. Той се оплакваше от неразположение и общо разстройство, произтичащо, както установиха нашите експерти, от това, че собственото му полукълбо на главния мозък се чувствуваше зле в новото, тъй да се каже, протезно обкръжение.

Ръководена от хуманни чувства, нашата фирма и този път удовлетвори молбата му и се съгласи напълно да гениакизира ответника, тоест да замени собствената му стара част от мозъка с втори еднотипен апарат марка „Гениак“. Като гаранция за тази нова поръчка ответникът даде на фирмата полица на сума двадесет и шест хиляди деветстотин и петдесет долара, от които до ден днешен той е изплатил само двеста тридесет и два долара и осемнадесет цента. Като взема

предвид създалото се положение… Господин съдия, ответникът умишлено ми пречи да говоря, заглушавайки думите ми с някакво съскане, тракане, стържене. Моля, направете му предупреждение!

СЪДИЯТА: Мистер Джонс…

ДЖОНС: Не съм аз. Това е моят „Гениак“. Той винаги се държи така, щом започна да мисля интензивно. Според вас, аз ли трябва да отговарям за производството на „Кибернетикс къмпани“? Моля, господин съдия, направете забележка на председателя на дружеството Донован за продажбата на бракувани изделия.

АДВОКАТЪТ: Като взема предвид стеклите се обстоятелства, нашето дружество се обръща към съда с искане да му се присъди правото на собственост върху произведения от него и присъствуващ тук в залата на съда самозван комплекс от протези, който незаконно се представя за Хари Джонс.

ДЖОНС: Какво нахалство! А къде е според вас Джонс, щом като не е тук?

АДВОКАТЪТ: Тук в залата няма никакъв Джонс. Тленните останки на известния състезател лежат по различните автостради на Америка. Така, съдебното решение, произнесено в наша полза, не ще нанесе щета на никакво физическо лице, тъй като дружеството ще получи това, което законно му принадлежи — от найлоновата обвивка до най-дребното винтче!

ДЖОНС: Да имат да вземат! Те искат да ме разглобят на части, на протези!

ПРЕДСЕДАТЕЛЯТ НА ДРУЖЕСТВОТО ДОНОВАН: Не е ваша работа, как ще постъпим със собствеността си!

СЪДИЯТА: Господин председател, моля дръжте се по-спокойно. Благодаря ви, господин юрисконсулт. Вие искате ли нещо да кажете, мистер Джонс?

АДВОКАТЪТ: Господин съдия, във връзка с делото искам още да забележа, че ответникът всъщност не е ответник, а само един предмет, който се е самопровъзгласил, че принадлежи на самия себе си. Всъщност доколкото той не е живо…

ДЖОНС: Я ела по-близо към мен, тогава ще се убедиш, жив ли съм или не.

СЪДИЯТА: Да… хм, това е действително твърде, твърде странен случай. Хм… Господин юрисконсулт, въпроса относно това дали

съществува или не съществува ответникът, временно отлагам до произнасяне на решението. В противен случай това би затруднило разглеждането на делото. Давам ви думата, мистер Джонс.

ДЖОНС: Уважаеми господин съдия и вие граждани на Щатите, които сте свидетели на гнусните опити на могъщия концерн, насочени да унищожат свободната, мислеща индивидуалност…

СЪДИЯТА: Обръщайте се само към съда. Не сте на митинг.

ДЖОНС: Добре, господин съдия. Ето как стои работата: аз действително получих от „Кибернетикс къмпани“ няколко протези…

ПРЕДСЕДАТЕЛЯТ НА ДРУЖЕСТВОТО ДОНОВАН: Няколко протези! Хубава работа!

ДЖОНС: Моля уважаемия съд да застави този господин да се държи прилично. И така, аз придобих тези протези. Няма да засягам въпроса за качеството им. Не ще говоря и за това, че когато ходя, седя, ям или спя, в главата ми през цялото време така бръмчи, че бях принуден да се преместя в отделна стая, тъй като нощем будех брат си. Да не говоря пък за това, че по вина на тези прехвалени „Гениаци“, които не са нищо друго, освен направени от отпадъци изчислителни машини, не мога да се отърва от манията за смятане и съм принуден непрекъснато да броя оградите и котките, стълбовете и хората по улицата и бог знае още що.

Няма да се разпростирам надълго и нашироко. Мога да кажа само, че имах намерение честно да изплатя всичко, което дължах, но пари аз мога да припечеля само ако успея да получа някоя награда в надбягванията. А напоследък просто не ми вървеше, настроението ми беше потиснато, сякаш бях без глава и…

АДВОКАТЪТ: Ответникът сам признава, че е без глава! Моля съдът да обърне внимание на това.

ДЖОНС: Не ме прекъсвайте! Казах го в преносен смисъл. Бях се съвсем объркал, започнах да играя на борсата, губех и бях принуден да правя все нови и нови дългове. Освен това, чувствувах се много зле. В левия ми крак през цялото време нещо ужасно ме болеше, в очите ми святкаха искри, преследваха ме все някакви идиотски сънища за машини: шевни, за чорапи, трикотажни. И както бях така отпаднал и едва се държах на краката си, дружеството започна да ме влачи по съдилищата. Името ми започна да се появява по вестниците и, в резултат на злостната клевета, църковната община на методистите —

аз съм методист, господин съдия — затвори пред мен вратите на божия храм.

АДВОКАТЪТ: Вие се оплаквате от това? Може би вярвате в задгробния живот?

ДЖОНС: Вярвам. Вас какво вя засяга?

АДВОКАТЪТ: Ето какво: та мистер Хари Джонс сега живее задгробния си живот, а вие сте един обикновен узурпатор!

ДЖОНС: Подбирайте си думите!

СЪДИЯТА: Моля страните да се държат по-спокойно.

ДЖОНС: Уважаеми господин съдия, когато бях в такова тежко положение, дружеството предяви срещу мен иск, но безсъвестните му претенции бяха отхвърлени от щатския съд. Тогава към мен се обърна някакъв подозрителен тип, някой си Гоас, изпратен от председателя Донован. Аз нищо не знаех за това. Този Гоас се представи като електротехник и ми каза, че ако искам да се избавя от болките в крака и искрите в очите, има само едно средство: да разреша напълно да ме гениакизират. В състоянието, в което се намирах тогава (за автомобилни надбягвания не можех и да мисля), нима имах друг избор? Уважаеми господин съдия, аз се съгласих и на другия ден Гоас ме заведе в монтажния цех на „Кибернетикс“…

СЪДИЯТА: Значи, ви извадиха…

ДЖОНС: Да, разбира се.

СЪДИЯТА: И вместо това ви поставиха…

ДЖОНС: Да, естествено. Само че тогава аз не разбирах, защо те така охотно направиха това, и то на много изгодни условия, на дългосрочно изплащане. Сега всичко ми е ясно! Те са искали, уважаеми господин съдия, да ме лишат от моето собствено полукълбо! Нали преди това съдът отхвърли иска им на основание, че нещастното късче от моята стара глава не би могло самостоятелно да съществува, ако му отнемеха всичко останало! Ето защо те решили да се възползват от моята наивност, от отслабената ми вследствие на автомобилните катастрофи воля и изпратили при мен този Гоас, за да се съглася да извадят остатъка от моя мозък и така аз се хванах в хитро поставените им мрежи! За щастие, плановете им се оказаха плитко скроени! Нека уважаемият съд прецени, колко струват доводите им. Те казват, че имат право върху моята личност. На какво основание? Да предположим, че някой купува на кредит хранителни продукти: брашно, захар, месо и

тъй нататък, а след известно време бакалинът се обърне към съда с искане да му се признае собствеността върху самия длъжник, тъй като, според медицината, в процеса на обмяната на веществата органите на човешкото тяло постоянно се подменят с нови клетки, образувани от хранителните вещества, и след няколко месеца целият длъжник, всичките му клетки от главата до краката вече ще са изградени от мазнините, белтъците, яйцата, въглеводородите, които му е продал на кредит бакалинът. И аз ви питам, кой съд в света би удовлетворил искането на този бакалин? Нима живеем в Средните векове, когато Шейлок е поискал фунт месо от своя длъжник? А в дадения случай нещата стоят точно така! Аз съм автомобилният състезател Хари Джонс, а не някаква си машина.

ПРЕДСЕДАТЕЛЯТ НА ДРУЖЕСТВОТО ДОНОВАН: Лъжа! Вие сте машина!

ДЖОНС: Така ли? Тогава срещу кого водите делото? На чий адрес беше изпратена призовката? На някаква машина или на мое, на мистер Джонс? Господин съдия, може би вие ще внесете яснота в този въпрос?

СЪДИЯТА: Хм… но… Призовката е адресирана до мистер Хари Джонс, Ню Йорк, четиридесет и четвърто авеню.

ДЖОНС: Чувате ли, мистер Донован? Господин съдия, разрешете ми да задам още един въпрос във връзка с делото: предвиждат ли законите на Съединените щати възможност да се завежда дело срещу машина? Например, може ли тя да бъде призована в съд и да й се предявяват някакви обвинения.

СЪДИЯТА: Но… е… не… Такова нещо законът не предвижда.

ДЖОНС: Тогава делото е съвсем ясно. Или аз съм машина и не може и дума да става за съдебен процес, тъй като машина не може да бъде страна в съдебен процес, или съм личност, а не машина, но тогава какви права може да има върху мен някаква си там фирма? Може би според тях аз трябва да им стана роб? Мистер Донован, изглежда, иска да стане робовладелец?

ДОНОВАН: Хитро скроено… Да… проявява се нашият „Гениак“… Няма какво да се каже!

ДЖОНС: Не, това няма да го бъде! Уважаеми господин съдия, за методите, прилагани от фирмата, най-добре говори фактът, че когато аз, болен, едва позакърпен, излязох от болницата и отидох на плажа да

подишам малко чист въздух, забелязах, че след мен върви тълпа хора. Оказа се, че на гърба ми имало отпечатано клеймо „Направено от «Кибернетикс кънпани»“ и тогава наложи се за моя сметка да го изрежат и на мястото му да поставят кръпка. А сега още ме и преследват! Разбира се, бедният човек винаги е обречен на произвола на богатите, това непрекъснато ми повтаряха моите незабравими родители…

ПРЕДСЕДАТЕЛЯТ НА ДРУЖЕСТВОТО ДОНОВАН: Баща ви и майка ви — това е „Кибернетикс кънпани“.

СЪДИЯТА: Успокойте се, господа! Свършихте ли, мистер Джонс?

ДЖОНС: Не. Настоявам, първо: фирмата да ми изплаща пенсия, тъй като не разполагам със средства за съществуване. Управата на мотоклуба преди месец анулира моя резултат в панамериканските надбягвания, като заяви, че автомобилът ми е бил управляван не от човек, а от „автоматично устройство“. И кой мислите стои в дъното на тази работа? Те! „Кибернетикс кънпани“! Донован изпратил в мотоклуба анонимно клеветническо писмо! Те ми отнеха и последния залък хляб, нека сега да плащат издръжката ми и да ме снабдяват с резервни части! Кой е виновен, че ту на едно, ту на друго място нещо в мен все изгаря!? Не стига това, ами и всекн чиновник на фирмата, да не говорим за акционерите, щом ме срещне, счита за свой свещен дълг да ме оскърбява!

Председателят Донован ми предлагаше доброволно споразумение: искаше да се съглася да им стана рекламен макет и осем часа на ден да стърча в някаква витрина! Когато му заявих, че това е недостойно за един състезател и нека той натъпче самия себе си със своите идеи, Донован отговори, че той вече ме е натъпкал и това му струвало петдесет и шест хиляди долара. За всички тези оскърбления аз ще подам тъжба в съда. А сега моля почитаемия съд да разпита като свидетел брат ми, тъй като той е запознат подробно с всички обстоятелства по делото.

АДВОКАТЪТ: Господин съдия, протестирам против призоваването на брата на ответника в качеството на свидетел.

СЪДИЯТА: Имате предвид родството им?

АДВОКАТЪТ: И да, и не… Работата е там, че братът на ответника миналата седмица претърпя самолетна катастрофа.

СЪДИЯТА: Разбирам, здравословното състояние не му позволява да се яви в съда.

БРАТЪТ НА ДЖОНС: Мога! Аз съм тук!

АДВОКАТЪТ: Разбира се, че може, но работата е там, че катастрофата завърши за него трагично и по поръчка на съпругата му „Кибернетикс къмпани“ произведе нов брат на ответника.

СЪДИЯТА: Какъв нов?

АДВОКАТЪТ: Нов брат и едновременно съпруг на бившата вдовица.

СЪДИЯТА: Ето каква била работата…

ДЖОНС: И какво от това? Защо брат ми не може да бъде разпитан като свидетел? Нали снаха ми е заплатила в брой за него?

СЪДИЯТА: Моля спокойствие! Предвид на възникналата необходимост от допълнително проучване на обстоятелствата по делото, съдът постановява да се отложи разглеждането…

Издание: сп. „Космос“, 1963 г., бр. 4 (превод: Цвета Христова)

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

http://chitanka.info

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.